

УДК 94(477.54)«18/19»

Троценко О. В.,старший викладач кафедри суспільних наук,
Харківський національний медичний університет
(Україна, Харків), trotsenko-2009@ukr.net**Падіння авторитету духівництва в суспільстві
як прояв кризи православної церкви
в Російській імперії в XIX – на початку XX ст.
(на прикладі Харківської губернії)**

Досліджено авторитет духівництва в суспільстві Російської імперії в XIX – на початку XX ст. Встановлено, що авторитет священнослужителів Руської Православної церкви був досить низьким. Негативне ставлення парафіян до священників було обумовлено економічними та морально-етичними причинами. Миряни вважали, що священники перетворили служіння Богу на власний прибутковий бізнес. Примусово стягували з них плату за виконання таїнств та ритуалів, хоча це мало бути добровільне пожертвування. Окрім жадібності, парафіян дуже дратувала в священниках поведінка. Алкоголізм, розпука, недотримання посту, лайка, неповага до мирян, небайдливе виконання професійних обов'язків відштовхували парафіян не тільки від священника, а й взагалі від інституту православної церкви. З метою повернення мирян в лоно православ'я керівництвом РПЦ розроблялася низка заходів з покращення іміджу парафіяльних священників.

Ключові слова: духівництво, священнослужителі, авторитет, парафія, парафіяни, треби, дев'янтна поведінка.

Криза православної церкви в XIX – на початку XX ст. на теренах Російської імперії, основним проявом якої стало зростання чисельності населення, що ставилося до релігії та офіційного православ'я індивідуально, була обумовлена низкою причин, провідної з яких, на наш погляд, було падіння авторитету священників в очах мирян. Ставлення населення до православної церкви залежало напряму від ставлення до парафіяльних священнослужителів, з якими вони безпосередньо стикалися в повсякденному житті, і імідж яких формував народну уяву про інститут РПЦ.

Провідні напрями сучасної історіографії, які ґрунтуються на принципах соціально-орієнтованої історії, дозволяють висвітлити цілу низку питань, що залишалися поза увагою дослідників історії російської православної церкви. Повсякдення життя парафіяльного духівництва, відносини з мирянами, причини конфліктів та падіння авторитету священнослужителів в російському суспільстві в XIX – на початку XX ст. фрагментарно досліджуються в сучасних роботах російських істориків О. В. Скутнева, Ю. І. Білоногової [10; 1] та їх українських колег Г. В. Степаненка, Ю. Л. Селевич, О. В. Кравченко, С. Ю. Захарченка [11; 9; 6; 5].

На основі аналізу введених в науковий обіг архівних матеріалів та спогадів сучасників кризи православної церкви XIX – початку XX століття автор поставив за мету дослідити причини падіння авторитету парафіяльних священників в очах суспільства та визначити заходи, які планувалися та поступово запроваджувалися керівництвом церкви в Харківській губернії для покращення іміджу представників офіційного православ'я.

Питання падіння авторитету священнослужителів в очах мирян набуло актуальності вже в другій половині XIX ст. «Народ, совість якого мала б знаходитися в руках священників, цей народ не поважає духівництво, переслідує його насмішками, тяготиться ним», – писав в доповідній записці Великому Князю Костянтину П. І. Мельников. Провідною причиною даного явища, на думку П. Мельникова, було те, що «служіння Богу перетворили на прибуткове ремесло» [4, с. 85].

Саме матеріальна залежність священників від парафіян, на нашу думку, була провідною причиною кризових явищ в православній церкві та формування негативного іміджу священнослужителів РПЦ. Плата за виконання треб була важливою статтею прибутку священника. Фіксованою плати за обряди та таїнства не існувало, що розумілося парафіянами як право «заплатити стільки, скільки хто може». Добровільний характер оплати виконання релігійних обрядів та ритуалів перетворював парафіян на благодійників у ставленні до священнослужителів: вони могли пожертвувати мінімальну суму, почати торгуватися, що безумовно принижувало гідність представників духовенства. Священик мав думати про те, як «вбити» оплату з парафіян [11, с. 4]. Іншим негативним наслідком такої благодійності було те, що служителі церкви раболіпствували і догоджали зможнім парафіянам, а з бідними поводилися зневажливо [8, с. 11–12].

Наприклад, священник О. Рождественський зазначав, що кількість конфліктних ситуацій через оплату треб зростала під час великих свят, коли священники ходили по домівках та освячували їх. Миряни сприймали освячення будинків та інші святкові ритуали як спосіб заробітку священнослужителів. Що дуже часто і справді відповідало дійсності. «Відслуживши пасхальний молебень, священник в кожному будинку в спеціальному зошиті підбивав рахунок за сповідь, пісню молитву, поминання кожного члена родини, тощо. Таким чином виходила дуже значна сума грошей, яка часто була не під силу бідним багатодітним родинам. Глава сім'ї починав добиватися знижки, а священник наполягав на всій сумі. Розмова перетворювалася на жахливу лайку з обох боків» [Там само, с. 12].

Релігійні ритуали не сприймалися парафіянами як залучення до християнської віри, а як спосіб наживи священників. Так, під час церковних проповідей, коли пастир закликав мирян бути завзятими у вірі, серед присутніх у церкві можна було почути: «Знаємо ми, до чого він це говорить. Моліться більше, замовляйте молебні та панехіди частіше – нам прибуток буде» [Там само, с. 11].

Конфлікти між парафіянами та священниками через фінансові питання доходили до керівництва РПЦ. Так, в 1906 р. в Духовну Консисторію Харкова надійшов рапорт від начальника четвертого округу церков Ізюмського повіту щодо священника села Привол'є (Ізюмський повіт Харківської губернії) Андрія Николаєвича. Керівництво розбирало скарги прихожан даного села на зухвалу поведінку їх пастиря. В рапорті (був складений начальником церковного округу, який відвідав село та поспілкувався як з прихожанами, так із самим священником) зазначалося, що священнослужитель «веде спосіб життя відповідний до свого звання, а скарги парафіян на його різкість мають пояснення. Вони дуже зухвало себе поводять із священником, багато претензій висувають йому, а за роботу священника – виконання треб, таїнств платять мізерні гроші. Наприклад, за погребіння дорослої людини йому заплатили лише 15 копійок» [3, арк. 6].

Конфліктна ситуація в селі Привол'є була типовою: священник А. Николаєвич дорікав прихожанам, що вони зовсім не цінують його роботу, не дбають про його матеріальне забезпечення, бо не хочуть платити за

виконання релігійних ритуалів. Парафіяни вважали, що за треби вони можуть платити скільки хочуть і можуть, тому скаржилися в Консисторію на вимагання священиком грошей та недбайливе виконання своїх обов'язків.

Під час перевірки роботи священика Андрія Ніколаєвича перевіряючий був вимушений визнати низку недоліків. В рапорті вказувалося, що «священик не завжди поводиться правильно, чим і викликає незадоволення. До того ж, було встановлено, що А. Ніколаєвич часто не дотримувався порядків при виконанні треб, які були здавна заведені в приході». Це викликало обурення та гнів селян, а на їх скарги та заклики проводити таїнства та обряди за правилами священик відповідав недоречними приказками та прислів'ями. Перевіряючий дійшов висновку, що з самого початку служби в цій парафії (з 1906 р.) у священика А. Ніколаєвича та вірян не склалися стосунки [3, арк. 6–12].

В рапорті священика II церковного округу Харківського повіту про результати таємного спостереження за священиком та церковнослужителями села Пересічного Харківської губернії вказувалося на відсутність причин для конфлікту між мирянами та представниками церкви. «Що стосується випадків вимоги грошей, то вони немислимі. Парафіяни за треби дають стільки, скільки можуть». В рапорті значилося, що останнім часом значно зменшилися прибутки священика: «за вінчання дають від 3 до 6 карбованців, погребіння іноді взагалі проводяться навіть безкоштовно, особливо якщо ховають немовлят. За молитвою при народженні дитини взагалі перестали ходити, а ім'я дають при хрещенні. За освячення поля давали винагороду 3 карбованці на весь притч, а за освячення колодязів платили по 3 копійки» [3, арк. 21].

В рапорті про священика та церковнослужителів Миколаївської церкви села Семенівка Ізюмського повіту значилось, що вони з великою обережністю ставилися до винагород від прихожан: не вимагали, не просили, а задовольнялися тим, скільки їм давали. «Хоча подяка за треби буває дуже незначною» [3, арк. 28].

Отже держава та церковна влада не забезпечували достатньої матеріальної підтримки духовництва, фактично перекладали утримання священиків на плечі парафіян. Заробітна платня їх була дуже низькою. Оплата виконання треб була офіційною, але не було встановлено її розмір. Що розумілося парафіянами як жертвування. Парафіяни вважали матеріальні запити священиків досить високими, а їх прибутки достатніми. Виконання численних обрядів, ритуалів, таїнств (за які фактично платилися копійки), на думку парафіян, приносило великі гроші. До того ж, сама робота священиків розумілася суспільством як досить легка та проста (молитви, служби, піснеспіви), особливо у порівнянні із роботою селян в полі або робітників на фабриках та заводах. Результати ж праці священиків були такими невловимими, нематеріальними, що платити за них якомога менше, або взагалі не платити вважалося абсолютно припустимим [1, с. 15]. Священики вважалися парафіянами багатими людьми, але дуже жадібними, бо постійно вимагали від них грошей, натуральних податків, виконання робіт у власному господарстві.

Негативно впливало на формування образу священнослужителів в суспільстві відсутність зразкової

поведінки та високих моральних цінностей серед значної кількості священиків та церковнослужителів. Скарги на їх негідну поведінку представлені в достатній кількості в архівних матеріалах Харківської Духовної Консисторії. Так, в селі Пересічному Харківського повіту псаломщик Іван Григорович (служив з 1871 р.) станом на 1907 р. не займався церковним хором, приходив на службу в нетверезому стані, а з прихожанами був неввічливим. Диякон зазначеної парафії Іван Шепелевський (23 роки) після закінчення семінарії вчителював у парафіяльній школі. Поводився з дітьми дуже грубо, через що вони перестали ходити до школи. Диякон був неухважний та розсіяний, міг відлучитися із села без попередження священика про від'їзд. З парафіянами був різким, демонстрував священику неповагу на людях. Приходив на службу у нетверезому стані [3, арк. 19].

Священик села Велика Бабка Вовчанського повіту Харківської губернії отець Іван та диякон Сулима мали пристрасть до алкоголю. За що в 1906 р. отець Іван був відправлений до монастиря на перевиховання, а Сулима дав обіцянку виправитися. За свідченнями односельців, з травня 1906 р. по квітень 1907 рр. він не вживав спиртних напоїв [3, арк. 25].

Алкоголізм, на нашу думку, був другою причиною падіння авторитету духовництва після стягнення плати за виконання треб. Священнослужителям було категорично заборонено розпивати спиртні напої зі своєю паствою. Однак парафіяни примусово наливали священикам на свята, під час освячення будинків, на цвинтарі, тощо. Відмова розділити трапезу із своїми мирянами могла спровокувати розмови про гордовитість, пихатість, гонор священика, який ставить себе вище за паству. Священики ж навпаки намагалися налагоджувати контакти зі своїми парафіянами, бо від цього безпосередньо залежав їх матеріальний статок [5, с. 17].

Отже розпивання алкоголю з мирянами мало сформувати позитивну уяву про панотця, як про «свого» священика, проте результати алкогольного сп'яніння служителів церкви мали негативні наслідки. П'яні священики валялися на підлозі у кабаках, влаштовували сварки та бійки на вулицях, могли власти та заснути на дорозі, в канаві. На обідах у парафіян напивалися, сварилися, ляляли. «Чи міг народ поважати священиків, які постійно відвідують шинки, деруться хрестами, лаються нецензурними словами у вітварі?» [4, с. 85–86; 7, с. 393].

Нажалі, неприпустима поведінка ряду священнослужителів сформувала негативний імідж представників даного стану в очах суспільства. Наприклад, на початку XX ст. в селах Куп'янського повіту Харківської губернії була поширена популярна чутка, про місцевого священика (прізвища якого не вказували). Начебто селянин продав своїх волів та заробив 150 карбованців. Він повертався з Харкова додому, зустрів по дорозі священика і запропонував підвезти до села. Коли в розмові священик дізнався про 150 карбованців, то придушив селянина, відібрав гроші та викинув тіло у яр. На щастя, селянин вижив, спасся і всім розказував про такого священика [3, арк. 31–32].

Розповіді про священиків частіше носили гумористичний характер. Як відзначав П. Мельников, в «рідкісному оповіданні забавного змісту народ не глумиться над попом, попадає, попівськими дітьми

та попівським наймитом. У всіх народних прислів'ях, промовках, приказках про духовенство йдеться з насмішкою» [4, с. 85]. В Харківській губернії поширені були такі приказки: «В попа здачі, а в кравця остачі не питає», «Нема нікому так добре на світі, як попові та котові», «Піп та дяк звикли на дурняк», «Піп хоче великого приходу, а сам жеде хоч би хто скоріше вмер», «Казав піп, що гусей не їсть, а повна стеля кісточок». Багато було гумористичних розповідей про алкоголізм та розпусту священнослужителів: один охрестив собаку, інший ходив до будинку терпимості, тощо [3, арк. 6–52; 4, с. 85–86].

Парафіяни переказували один одному про те, що у недільні та святкові дні попи та диякони не приходили іноді на службу в церкву, часто не тримали піст, а таїнства виконували з неповагою, на скору руку. Все, що проповідували священники мирянам, вони мали виконувати самі в першу чергу, бути зразком для наслідування. Однак, користолобство, недбалість у виконанні власних обов'язків, пияцтво викликали почуття огиди в середовищі парафіян [7, с. 393].

Щоб подолати негативне ставлення парафіян до православної церкви керівництво РПЦ приділяло значну увагу боротьбі за покращення іміджу священнослужителів. Так, в 1901 р. у Харкові була створена Єпархіальна Рада з місіонерських справ. Радою була видана низка постанов парафіяльним священникам. З метою зростання відвідувань мирянами церковної служби священникам було запропоновано проводити богослужіння з більшою частиною церковних співів. Саме на відсутність церковних хорів та співів під час служби дуже часто скаржилися парафіяни церковному начальству. Тому Єпархіальна Рада рекомендувала організувати церковні хори, хори співочих та загальні народні співи під час церковної служби. В 1904 р. Рада асигнувала зарплату вчителю церковно-приходської школи, щоб він організував хор [2, арк. 52].

Священники зобов'язувалися проводити вечірні співбесіди після закінчення богослужіння з парафіянами, з читанням акафістів, з загальнонародним співом молитов. Єпархіальна Рада вимагала виконання на високому рівні професійних обов'язків: богослужіння в храмах мало бути ревне, осмислене, співи пісень – чіткими та некрикливими, щоб в піснях чітко вимовлялися слова та було зрозуміло суть. Проповідь повинна була вимовлятися після кожного богослужіння. Тема проповіді мала бути актуальною для мирського та духовного життя парафіян [Там само, арк. 76].

Особливу увагу Єпархіальна Рада приділяла моральному стану священнослужителів. Духовенство мало слідувати за чистотою власного життя, щоб порушенням моралі не вводили у спокусу мирян. До мирян належало ставитися як батько до дітей, охоче виконувати треби, без вимог оплати. Навіть натяки на винагороду були суворо заборонені. Священникам належало піклуватися про розвиток взаємодопомоги серед парафіян, власним прикладом демонструвати співчуття до тих, хто опинився в біді та потребує допомоги [Там само].

Таким чином, в XIX – на початку XX століття авторитет священнослужителів Руської Православної церкви був досить низьким. Негативне ставлення парафіян до священників було обумовлено економічними

та морально-етичними причинами. Миряни вважали, що священнослужителі перетворили служіння Богу на власний прибутковий бізнес. Примусово стягували з них плату за виконання таїнств та ритуалів, хоча це мало бути добровільне пожертвування з боку мирян. В той же час, оплата треб була офіційною та вважалась провідним джерелом матеріальних прибутків родини священнослужителя. Окрім жадібності, парафіян дуже дратувала в священниках дев'янтна поведінка. Розбіжність з тим, що проповідувало духівництво та як само поводило себе була досить вражаючою. Алкоголізм, розпуста, недотримання посту, лайка, неповага до мирян, недбайливе виконання професійних обов'язків відштовхували парафіян не тільки від священника, а й взагалі від інституту православної церкви. Влада РПЦ в досліджуваній період була стурбована зростанням кількості людей, які переставали ходити до церкви, не виконували обов'язкові таїнства сповіді та причастя, або навіть переходили до інших конфесій.

Слід зазначити, що в досліджуваній період також служила православній церкві велика кількість священників, які були зразком моралі, користувалися заслуженою пошаною та любов'ю в своїй парафії. Однак, архівні джерела свідчать, що частка духівництва із зіпсованою репутацією була досить значною, що негативно впливало в цілому на авторитет інституту православної церкви та парафіяльного духівництва.

В подальшому дослідникам слід продовжити розгляд соціально-орієнтованої проблематики історії парафіяльного духівництва, залучаючи до наукового обігу архівні джерела.

Список використаних джерел

1. Белоногова Ю. И. Приходское духовенство Московской епархии в начале XX века и крестьянский мир: автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02 / Ю. И. Белоногова. – Москва, 2006. – 21 с.
2. Державний архів Харківської області. – Ф.40. – Оп.71. – Спр.1702.
3. Там само. – Стр.2152.
4. Записка о русском расколе, составленная Мельниковым для В. К. Константина Николаевича по поручению Ланского. 1857 г. // Раскольники в России. – Лейпциг: Тип. Э. Л. Касперовича, 1887. – 326 с.
5. Захарченко Є. Ю. Родина парафіяльного священника Харківської єпархії у XIX – на початку XX століття: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / Є. Ю. Захарченко. – Харків, 2015. – 18 с.
6. Кравченко О. В. Благодійна діяльність Православної Церкви в Харківській єпархії (1799–1917): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / О. В. Кравченко. – Х., 2003. – 19 с.
7. Ливанов Ф. В. Раскольники и острожники: Очерки и рассказы / Ф. В. Ливанов. – СПб.: Б. И., 1870. – Т.1. – 632 с.
8. Рождественский А. К. Улучшение положения пастыря, как одно из главнейших средств к оживлению приходской жизни / А. К. Рождественский. – Сергиев Посад: Типография Св.–Гр. Сергиевой Лавры, 1908. – 52 с.
9. Селевич Ю. Л. Діяльність Харківської духовної консисторії в XIX – на початку XX ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Ю. Л. Селевич. – Х., 2010. – 19 с.
10. Скутнев А. В. Приходское духовенство в условиях кризиса Русской православной церкви во второй половине XIX в. – 1917 г.: На материалах Вятской епархии: автореф. дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02 / Удмурт. гос. ун–т. / А. В. Скутнев. – Ижевск, 2005. – 22 с.
11. Степаненко Г. В. Православне парафіяльне духівництво на українських землях Російської імперії в роки Першої світової війни (1914 – лютий 1917 рр.) / Г. В. Степаненко // Український історичний журнал. – 2004. – №5. – С.45–65.

References

1. Belonogova Yu. I. Prikhodskoye dukhovenstvo Moskovskoy eparkhii v nachale XX veka i krestianskiy mir: avtoref. dis. ... kand. ist. nauk: 07.00.02 / Yu. I. Belonogova. – Moskva. 2006. – 21 s.
2. Derzhavnyi arkhiv Kharkivskoi oblasti. – F.40. – Op.71. – Spr.1702.
3. Tam samo. – Spr.2152.
4. Zapiska o russkom raskole, sostavlenaya Melnikovym dlya V. K. Konstantina Nikolayevicha po porucheniyu Lanskogo. 1857 g. // Raskolniki v Rossii. – Leyptsig: Tip. E. L. Kasperovicha. 1887. – 326 s.
5. Zakharchenko Ye. Yu. Rodyna parafialnoho sviashchenyka Kharkivskoi yeparkhii u XIX – na pochatku XX stolittia: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 «Istoriia Ukrainy» / Ye. Yu. Zakharchenko. – Kharkiv, 2015. – 18 s.
6. Kravchenko O. V. Blahodiina diialnist Pravoslavnoi Tserkvy v Kharkivskii yeparkhii (1799–1917): avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 «Istoriia Ukrainy» / O. V. Kravchenko. – Kh., 2003. – 19 s.
7. Livanov F. V. Raskolniki i ostrozhniki: Ocherki i rasskazy / F. V. Livanov. – Spb.: B. I., 1870. – T.1. – 632 s.
8. Rozhdestvenskiy A. K. Uluchsheniye polozheniya pastyrya. kak odno iz glavnykh sredstv k ozhivleniyu prikhodskoy zhizni / A. K. Rozhdestvenskiy. – Sergiyev Posad: Tipografiya Sv.–Tr. Sergiyevoy Lavry. 1908. – 52 s.
9. Selevych Yu. L. Diialnist Kharkivskoi dukhovnoi konsystorii v XIX – na pochatku XX st.: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 / Yu. L. Selevych. – Kh., 2010. – 19 s.
10. Skutnev A. V. Prikhodskoye dukhovenstvo v usloviyakh krizisa Russkoy pravoslavnoy tserkvi vo vtoroy polovine XIX v. – 1917 g.: Na materialakh Vyatskoy eparkhii: avtoref. dis. ... kand. ist. nauk: 07.00.02 / Udmurt. gos. un-t. / A. V. Skutnev. – Izhevsk. 2005. – 22 s.
11. Stepanenko H. V. Pravoslavne parafialne dukhivnytstvo na ukrainskykh zemliakh Rosiiskoi imperii v roky Pershoi svitovoi viiny (1914 – liutyi 1917 rr.) / H. V. Stepanenko // Ukrainskiy istorychny zhurnal. – 2004. – №5. – S.45–65.

Trotsenko O. V., senior lecturer of the Department of Social Sciences, Kharkiv National Medical University (Ukraine, Kharkiv), trotsenko-2009@ukr.net

The fall of the clergy authority in society as a manifestation of the Orthodox Church crisis of the Russian Empire in the XIX – early XX centuries (on the example of the Kharkiv province)

The authority of the clergy in the society of the Russian Empire in the nineteenth and early twentieth centuries was studied. It is established that the authority of the clergy of the Russian Orthodox Church was rather low. Negative attitude of parishioners to priests was due to economic, moral and ethical reasons. The parishioners believed that the priests turned the service to God into their own profitable business. Forced to charge them for the performance of sacraments and rituals, although this was to be a voluntary donation. In addition to greed, the laity greatly irritated priests with deviant behavior: Alcoholism, debauchery, non-observance of fasting, abuse, demonstration of disrespect for people, negligent performance of professional duties repelled parishioners not only from priests, but also in general from the institution of the Orthodox Church. With the aim of returning the laity to the fold of Orthodoxy, the leadership of the Russian Orthodox Church worked out a number of measures to improve the image of parish priests.

Keywords: clergy, authority, parish, parishioners, deviant behavior.

* * *

УДК 929 Харлампович «1870/1890»:2–445:37

Каран Д. Б.,
науковий співробітник, Інститут культурології
Національної академії мистецтв України
(Україна, Київ), dmytro.karan@gmail.com

Вплив батьківської родини ТА СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО ТА РЕЛІГІЙНОГО СВІТОГЛЯДУ К. В. ХАРЛАМПОВИЧА

Аналізується первинне середовище в якому зростає Костянтин Васильович Харлампович. Дитячі та юнацькі роки життя К. В. Харламповича ніколи детально дослідниками не аналізувались. Реконструкція цього відрізка

життя Костянтина Васильовича дозволить краще збагнути типові риси індивідуальних особливостей його особистості, відтворити першопричини, які спонукали його до наукової діяльності. Відповідно до поставленої мети були визначені й відповідні завдання: дослідження генеалогії Харламповичів, соціально-педагогічного виховання в сім'ї, оточуючого соціального середовища.

Ключові слова: родина Харламповичів, сімейне виховання, Рогачі, Берестейщина, православ'я, унія, українське пограниччя, історик церкви.

Процес реконструкції дитячого періоду життя К. В. Харламповича, є принципово важливим для того, щоб в повній мірі збагнути становлення його як особистість. Виховання в батьківській родині та соціокультурне оточення окреслюють для нас подальші уподобання та схильності К. В. Харламповича. Слід визнати, що проблематика відтворення дитячого періоду життя К. В. Харламповича залишається до сьогодні зовсім не висвітленою в працях попередніх та сучасних дослідників життя та наукового доробку вченого. Саме тому, метою нашого дослідження є вивчення первинного середовища в якому зростає К. В. Харлампович. Ця площина буття вченого становить особливий інтерес, адже дає змогу зрозуміти його схильності, направленість, допоможе усвідомити подальший вибір його наукової діяльності.

Батьківська родина становить для нас особливий інтерес. Відтворення побуту, умов проживання та сімейної атмосфери, де батько–священик був незаперечним авторитетом, дає змогу у більш повному обсязі зрозуміти Костянтина Харламповича, його вподобання, переживання та наукові зацікавлення. Актуальною складовою нашої роботи є реконструкція впливу родини на формування Костянтина Харламповича як особистості. Народився Костянтин Харлампович 18 липня (за Юліанським календарем) або ж 31 липня (за Григоріанським календарем) 1870 року в селі Рогачі Берестейського повіту Гродненській губернії [13, арк. 115зв]. За однією з версій, священик Василь Харлампович переїхав у Рогачі з Подбелля Могилівської губернії, про це ми довідуємося із запису зробленого в Літописі церкви Різдва Пресвятої Богородиці села Рогачі Мілейчицької Гміні Сем'ятицького повіту Підляського воєводства Республіки Польща [7, арк. 8]. За іншою версією, рід Харламповичів був глибоко вкорінений на Берестейщині, про це повідомляє теперішній настоятель церкви Різдва Пресвятої Богородиці в Рогачах, священик Мирослав Авксетіюк наголошуючи, що рід Харламповичів зверхував на Берестейщині двохсотлітнє церковно–священниче служіння [16, с. 15]. Батько Костянтина – священик Василь Григорович Харлампович (15.06.1839 – 20.11.1890 рр.) здобув початкову освіту у Жировицькому духовному училищі, а в 1865 році закінчив Литовську духовну семінарію. Дід Костянтина по батьківській лінії, Григорій Харлампович був органістом в уніатській церкві. Мама Костянтина, – Марія Йосипівна Таранович (1844–1915 рр.) була донькою священика Йосипа Тарановича, який здобув середню освіту 1841 року в Литовській духовній семінарії [15, с. 53]. Тяглість духовної сімейної традиції наклала відбиток на особливе, воцерковлене виховання Костянтина Васильовича в батьківській родині та зумовила вибір його наукових уподобань. В 1865 році після здобуття середньої духовної освіти, Василь Харлампович одружився з Марією Таранович [15, с. 53]. В тому ж році, 26 вересня 1865 року Василь Харлампович